

ЗАМІТКИ ПРО РАННЬОСЕРЕДНЬОВІЧНІ ГРОШІ З ГАЛИЧА ТА ІНШИХ МІСЦЕВОСТЕЙ НА ЗАХОДІ УКРАЇНИ

У статті відображено обіг монетних грошей, злитків з коштовних металів і залізних «платил» з Галича та інших місцевостей сучасної Західної України впродовж VI–XIII ст.

Ключові слова: Галич, Західна Україна, раннє середньовіччя, монети, срібні платіжні злитки, залізні «платила» (схожі на наконечники стріл).

Бо корень усього лихого то грошлюбство [...]

1 Тт 6, 10¹

Монети

Монети – в основному предмет студій нумізматики – на території сучасної Західної України з'являються рідко, однак у Галичі та його околицях їх віднайдено доволі немало. Вони порівняно з іншими пам'ятками володіють кращою хронологією, а отже слугують хорошим датувальним матеріалом, що дуже важливо для археологічних досліджень. При цьому слід пам'ятати, що час обігу монет важко конкретизувати, адже він залежав від їхнього різновиду, металу, епохи, політичної та господарської ситуації або банального випадку². Впродовж VIII–XII ст. у Східній Європі, позбавленій натуральних джерел срібла, грошовий обіг заповнювався іноземними монетами – арабською та західноєвропейською, меншою мірою – візантійською, що часто слугувала

¹ «Albowiem korzeniem wszelkiego zła jest chciwość pieniędzy», 1 List do Tymoteusza // Pismo święte Starego i Nowego Testamentu / red. K. Dynarski i in. Poznań ; Warszawa : Wyd-wo Pallottinum, 1988. S. 1350.

² Suchodolski S. Numizmatyka średniowieczna. Moneta źródłem archeologicznym, historycznym i ikonograficznym. Warszawa : Wyd-wo Trio, 2012. S. 115, 124.

сировиною для ремісничої продукції. Час від її карбування до переходу в археологічний контекст становив від близько 8,5 до близько 50 років³.

Як уже згадувалося, але варто підкреслити, ранньосередньовічних монет із розглянутого району небагато, тому всі поодинокі екземпляри відомі з перелічених нижче публікацій. Виняток – скарби, в яких монет з'являлося багато. Вміст скарбів подано у джерельних публікаціях. Крім того, слід зауважити, що монети часом використовували в особистих релігійних практиках і як прикраси, а не лише при вимірі вартості продукції. Нашу увагу привернула одна, добре відома з археологічного контексту пам'ятка.

Віддавна знані в літературі ранньосередньовічні скарби з монетами мусульманських держав, латинського світу й Візантії, віднайдені у Грабівці, Кораблищі, Крилосі (іл. 1:1), Луцьку⁴, Нижневі⁵, Тернополі⁶ та Йосипівці⁷. Чітко відрізняється за складом віднайдений недавно депозит із Холопич, адже містить понад 50 монет XIII ст., з яких відомі лише дві імітації монет болгарських (1202–1215) та шість імітацій монет візантійських, викарбуваних в Латинській імперії (1204–1261)⁸. Арабські і

³ Седых В. Н. Нумизматическая хронология в датировании средневековых памятников Восточной Европы // Принципы датирования памятников эпохи бронзы, железного века и средневековья / ред. Е. Н. Носов и др. Санкт-Петербург : ИИМК РАН, СПбГУ, 2013. С. 165, 168–170.

⁴ Liwoch R. Skarby zachodnioruskie doby przedmongolskiej // Materiały Archeologiczne. 2013. Т. 39. С. 11–12, 25–26, рис. 7А, 8А.

⁵ Кропоткин В. В. Находки куфических монет в Прикарпатье (СССР) // Acta Archaeologica Carpathica. 1969–1971. Т. 11/2. С. 228–230.

⁶ Его же. Клады византийских монет на территории СССР // Археология СССР. Свод археологических источников. Москва, 1962. С. 37; Щавелев А. С., Фетисов А. А. К исторической географии Восточной Европы IX – начала X века. Карта кладов и конфигурация торговых путей // Историческая география. 2014. Т. 2. С. 13–14.

⁷ Гудима Ю. Географія карбування арабських дирхемів VIII–IX ст. з Йосипівського скарбу // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: минуле і сучасність. Львів, 2005. С. 22–31; Йога ж. Скарб арабських дирхемів з села Йосипівки // Ольжині читання. 2006. Т. 1. С. 2–4; Йога ж. Про нову групу монет з Йосипівського скарбу // Вісник Інституту археології. 2007. Вип. 2. С. 164–175; Malarczyk D. Skarb dirhamów z IX w. z miejscowości Josupiwka, Buski raj. Uwagi wstępne // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: минуле і сучасність. Львів, 2005. С. 21; Suchodolski S. Op cit. S. 154–159.

⁸ Гурулева В., Мусин А., Остапюк А. Находки латинских и болгарских имитаций византийских монет на Волыни и проблемы денежного обращения XIII – начала XIV вв. в Восточной Европе // Минуле і сучасне Волині і Полісся. Любомль та Любомльщина в українській та європейській історії. 2017. Вип. 63. С. 284, 289, ил. 3.

візантійські монети мали формувати непевного походження і автентики скарб із Чернієва⁹.

В інших західноукраїнських місцевостях знайдено поодинокі екземпляри монет. Людвік Пьотрович¹⁰ згадує візантійські монети: три соліди (Юстиніан I, 527–565; Роман III, 1028–1034; Михайло VII Дука, 1071–1078) та пів соліда (Іраклій I, 610–641), вочевидь знайдені на Волині, а також три мідяки (може, Іоанна I Цимісіях, 969–976) з Луцька, Новожукова і Острожця. Францішек Купфер і Тадеуш Левицький¹¹ описують арабську монету із Звенигорода, три інші з-під Високого замку у Львові, а також дирхем (або два), знайдений над Луквою у Крилосі, ще кілька з колодязя в Уричі (зауважмо сумнівність такого походження. – *Р. Л.*), ще одну з Тлумача або його околиць та візантійську монету з околиць Городенки. Александер Цинкаловський¹² нотує заледве дві монети – срібну Карла II (843–877) з Брикова та арабську з Бубнова. На додаток віднайдених візантійських монет до 50-х рр. XX ст. Владислав Кропоткін¹³ фіксує такі одиниці: мідяну посріблену VI–VII ст. (два отвори для завішування) із Зимного (імітація ранньовізантійської монети, може, часів Юстиніана I)¹⁴, чашоподібну мідяну (хронологія відсутня) з-під львівського Звенигорода, мідяну (два отвори для завішування, хронологія відсутня) з Розважа (помилково зазначено, наче її знайдено в Золочеві)¹⁵,

⁹ Janusz B. Zabytki przedhistoryczne Galicyi wschodniej. Lwów : Towarzystwo dla Popierania Nauki Polskiej, 1918. S. 214; Кропоткін В. В. Клады византийских монет на территории СССР // Археология СССР. Свод археологических источников, Е4–4. Москва, 1962. С. 36.

¹⁰ Piotrowicz L. Monety rzymskie w Muzeum Wołyńskim w Łucku // Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne. 1938/1939. T. XX. С. 182–183.

¹¹ Źródła hebrajskie do dziejów Słowian i niektórych innych ludów środkowej i wschodniej Europy. Wyjątki z pism religijnych i prawniczych XI–XIII w. / red. F. Kupfer, T. Lewicki. Wrocław ; Warszawa : Ossolineum, 1956. С. 74, 77, 80–81.

¹² Cynkałowski A. Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia Wołyńskiego. Warszawa : Polskie Towarzystwo Archeologiczne, 1961. С. 140–141, іл. XIV:7 [?].

¹³ Кропоткін В. В. Клады византийских монет... С. 31, 35–37, 49.

¹⁴ Curta F. Remarks on the economic and funerary uses of imitations of Early Byzantine coins // Byzantion. 2019. Vol. 89. P. 208.

¹⁵ Терський С. Галицько-Волинська держава та Схід (за матеріалами археологічної збірки Львівського історичного музею) // Наукові записки. Львівський історичний музей. 2000. Вип. 9. С. 195; Його ж. Археологічні матеріали з Пліснеська у фондах Львівського історичного музею з надходжень 1940–1972 років. Аналіз колекції // Ольжині читання. 2006. Вип. 1. С. 19–20, іл. 3.

срібну (хронологія відсутня) зі Львова, солід Юстиніана I з Городенки, чашоподібну срібну (хронологія відсутня) з Крилоса, анонімну мідяну X–XI ст. (отвір для завішування) із Зеленчого, солід Юстиніана I або II (685–695 lub 705–711) з Капустинець, а також мідяну (хронологія відсутня) з невідомої місцевости Східної Галичини. Михайло Островський¹⁶ опублікував мідяну візантійську монету Михайла IV (1034–1041; отвір для завішування), віднайдену на городищі давнього Шумська, а також денарій (*krzyżówka*) XI ст. і денарій Болеслава III Кривоустого (1102–1139) з околиць Кирилівки. Також автор згадує кілька срібних монет звідти, які було передано до Державного археологічного музею у Варшаві. Михайло Фіголь¹⁷ описав віднайдені в Крилосі монети, зокрема: чашоподібну угорську із Золотого Току, візантійську, дві мідяні та дві срібні німецькі з Церквиськ, з-під лісу мідяний пфеніг єпископа Фрайзинґа 1183–1200 рр. (відзначмо сумнівність датування. – *Р. Л.*), з-під присілка Четвірки три дирхеми X ст., зокрема один саманідський з іменами Джафара аль Муктадіра (295–320 мусульманського літочислення = 908–932 AD) та Насра II Самані (301–331 мусульманського літочислення = 913–942 AD), натомість з Крилоської гори два златники Володимира Святославовича (інформація непевна. – *Р. Л.*)¹⁸. Також автор повідомляє про віднайдення в Княжому кількох візантійських монет, головню династії Комнінів. Останнім часом Олексій Златогорський і Тарас Верба¹⁹ повідомили про відкриття у вочевидь стародавньому гробі дирхеми Аль Мамуна (198–218 мусульманського літочислення = 813–833 AD), дирхеми вже загаданого Джафара аль Муктадіра та східноєвропейську імітацію саманідської монети (всі з отворами), натомість Віра Гурулева,

¹⁶ Островский М. И. Разведки в Тернопольской и Ровенской областях // Советская археология. 1964. № 4. С. 224–225.

¹⁷ Фіголь М. Мистецтво стародавнього Галича. Київ : Мистецтво, 1997. С. 209. Фото без нумерації.

¹⁸ Найстарших руських монет небагато. Володимир Святославович (980–1015) почав їх карбувати на візантійський манір після охрещення та шлюбу (988–989) із сестрою імператорів Василя II і Костянтина VIII Анною. Досі відомо 11 златників і близько 330-ти срібних монет князя Володимира та його синів (Suchodolski S. Op. cit. S. 191).

¹⁹ Златогорський О. Є., Верба Т. В. Дослідження у селі Рованці на Волині // Археологічні дослідження в Україні 2014. Київ. 2015. С. 29–30.

Олександр Мусін та Олександр Остапюк²⁰ – про знахідки з Волинської області, як-от: два гексаграми Константа II (641–668) та один Константина IV (668–685) з Рожищенського району, фоліс імовірно часів Константа II (641–668) з Воютина, фоліс Романа I (920–944) з городища в Головні, анонімний фоліс X ст. (отвір для завішування) з Крупи, анонімний фоліс (1042–1050) з городища в Шацьку та інших двох анонімних фолісів (1030/35–1042, 1065–1070) з невідомої місцевости (молодший з отвором). Арабські, візантійські (іл. 1:2–4) і фризійські (можливо, з Фрайзинга? – *Р. Л.*) монети з окресленої території описали Ігор Коваль та Іван Миронюк²¹. Володимир Савицький²² писав про монети з колекцій Волинського краєзнавчого музею: денарій Оттона III (983–1002) і Аделяйди, монети маркграфа Центральної Фризії Бруно II (1038–1057), монети Болеслава I Хороброго (992–1025) та Мешка II (1025–1034), а також п'ять куфічних з Торчинського краєзнавчого музею (потрібна верифікація цієї інформації. – *Р. Л.*). Георгій Козубовський²³ згадує про сумнівну знахідку латинської імітації візантійської монети на Тернопіллі. Окрім згаданих, є такі, що не публікувалися досі: срібна монета князя Володимира Святославовича, яку знайшли «чорні археологи» у Волинській області²⁴, та два дирхеми з Кримного²⁵. Як нам відомо²⁶, знахідка, яку презентували Володимир Петегирич та Олександр Овчинников²⁷ як монету Болеслава I Хороброго, є сучасною підробкою.

²⁰ Гурулева В., Мусін А., Остапюк А. Указ. соч. С. 283–284, 287, ил. 1, 2.

²¹ Коваль І., Миронюк І. Сучасна археологія княжого Галича і Галицької землі. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2015. С. 195–197, 221, 226, 285.

²² Савицький В. М. Про торгівлю та грошовий обіг на Волині у IX – першій половині XIV століття // Кучинко М. М., Охріменко Г. В., Савицький В. М. Культура Волині та Волинського Полісся княжої доби. Луцьк : ВАТ «Волинська обласна друкарня», 2008. С. 267, 278, ил. 10.

²³ Козубовський Г. До проблеми грошового обігу на території України в XIII – першій половині XIV ст. Грошовий обіг і банківська справа в Україні: минуле і сучасність. Львів, 2005. С. 70.

²⁴ Інформацію отримано завдяки С. Терському, за що складаємо йому щиру подяку.

²⁵ Інформацію отримано завдяки В. Савицькому, за що складаємо йому щиру подяку.

²⁶ Інформацію отримано в усній формі від колег зі Львова.

²⁷ Petehurycz W., Owczinnikow A. Moneta Bolesława Chrobrego z okolicy Lwowa // Rocznik Przemyski 1996. R. 32/3. S. 69–74.

Більше уваги заслуговує перероблена на вішачок мідяна чашко-подібна монета (іл. 2:1) із так званого капища № 3 Звенигородського городища у Крутилові²⁸. Викарбувано її у Фессалоніках між 1224–1230 рр., а отже, про що не сказано *expressis verbis*, йдеться про монету імператора Феодора-Ангела Комніна, що від 1224 р. резидував у цьому місці. На місці відкрито багатий інвентар²⁹, більша частина якого вочевидь датується першою половиною XIII ст., включаючи предмети, які в публікації вважаються значно старшими, наприклад, хронологічно нечутливе кресало. З того ж городища походить інша, немаркована мідяна чашкоподібна монета (іл. 2:2), також перероблена на вішачок³⁰.

Огляд ранньосередньовічних монет із теренів літописного Галича та Західної України в цілому демонструє, що датувальним матеріалом вони можуть слугувати хіба спорадично, адже, як відзначалося, є рідкісними знахідками. Додатково слід пам'ятати, що встановлення за їхньої допомоги хронології шару чи археологічних об'єктів мусить мати підтвердження в археологічному контексті.

На цьому тлі варто також кілька слів сказати про підкурганні поховання X/XI ст. в Підгірцях, два з яких, без сумніву, найстарші християнські захоронення на заході України. В устах померлих знайдено дрібні золоті предмети³¹, які інтерпретують як так звані оболі покійників, значення яких до кінця незрозуміле. Жоден з варіантів, як-от оплата мертвим дороги в засвіти (обол Харона), готівка на закупи після смерті (елімінація дарів покійникові) або ж забезпечення (через перекуп) успішного повернення небіжчика у світ живих, не видаються залізобетонними. Олександр Моця³² намагався віднайти в окреслених

²⁸ Русанова І. П., Тимошук Б. О. Языческие святилища древних славян. Москва : Ладога-100, 1993. С. 41, 57, 59, ил. 47:4; Ягодинська М. О. Ювелірні вироби з давньоруських пам'яток Західного Поділля (за матеріалами Тернопільської області) // Археологія і давня історія України. 2010. Вип. 2. С. 243–244, ил. 10:8.

²⁹ Русанова І. П., Тимошук Б. О. Указ. соч. С. 41, 59, 61, ил. 33:2–9, 44–48.

³⁰ Ягодинська М. О. Назв. праця С. 243–244, ил. 10:9.

³¹ Liwoch R. Zabytki z wykopalisk Teodora Nieczuja-Ziemieckiego w latopisowym Pleśnisku (Podhorce na Ukrainie). Kraków : Muzeum Archeologiczne w Krakowie, 2018. S. 24, 31, 39.

³² Моця А. П. Погребальные памятники южнорусских земель IX–XIII вв., Киев : Наук. думка, 1990. С. 106.

похованнях вплив великоморавської традиції, адже власне там занотовані у похованнях золоті оболі, як, до слова, бляшки та візантійських солід імператора Михайла III³³. Аргументованішою втім є інтерпретація окреслених дрібних золотих предметів з уст померлих і похованих у Підгірцях та знахідок у Великій Моравії як локальних, жодним чином не пов'язаних між собою прикладів цього звичаю, однаково поширеного серед слов'ян, угорців та скандинавів на початках їхньої християнізації, хоча й такого, що не відповідав вимогам нової релігії. Вкладені до гробів зазвичай срібні монети чи уламки монет замінювали золотими бляшками або дротиком, які слід вважати заміниками золотої візантійської монети, що перебувала в обігу як на південь від Карпат, так і в цілому на Русі, зокрема Галицькій землі³⁴.

Злитки коштовних металів (монетні)

Металевий гріш у так званому безмонетному періоді останньої третини XI або початку XII–XIV ст.³⁵ існував на Русі у формі так званих срібних гривень (далі – *зливки*) різних типів. При цьому слід погодитися з Олексієм Комаром, котрий вважає, що термін гривня тут вживається некоректно³⁶. Цей різновид немонетного гроша вочевидь вживали широко як міру під час обмінних операцій і як свого роду напівпродукт (сировина) в ювелірній справі.

Злитки київського типу та інші срібні бруски відомі зі скарбів з Борщівки, Хотина біля Рівного, Хотина біля Березного, Городка, Кораблища, Новоугрузького (два депозити), Торговиці, Висоцька, Софіївки³⁷ і Скали-Подільської³⁸. До недавнього часу дивував брак злитків із княжого Галича

³³ Poulík J. Mikulčice. Sídlo a pevnost knížat velkomoravských. Praha : Academia, 1975. S. 86, tabl. 6, 51.

³⁴ Liwoch R. Zabytki z wykopalisk. S. 50.

³⁵ Янин В. Л. Русские денежные системы IX–XV вв. // Древняя Русь. Город, замок, село / ред. Б. А. Колчин. Москва : Книга по Требованию, 1985. С. 364–365; Рябцевич В. Н. Денежные депозиты Полоцкой земли X – начала XIV вв. // Гистарычна-археалагічны зборник. 2000. № 15. С. 70.

³⁶ Комар О. Київський рубль // Opus Mixtum. 2017. № 5. С. 44.

³⁷ Liwoch R. Skarby zachodnioruskie doby przedmongolskiej // Materiały Archeologiczne. 2013. T. 39. S. 10–14, 27, 30, рyc. 9, 12B.

³⁸ Саввов Р., Яковеліс І. Галицькі гривні та знахідки монетних гривень XI–XIII ст. на Поділлі // Нумізматика і Фалеристика. 2015. № 1. С. 15–17.

– важливого ранньоміського осередка, однак 2012 р. вдалося на його території знайти скарб у складі прикрас і 30-ти або 31-го різнотипового злитка³⁹ (іл. 1:5).

На Дорогобузькому городищі в шарі, вочевидь часів знищення міста монголами взимку 1240/41 р., було відкрито два злитки⁴⁰ чернігівського типу (іл. 2:3–4). На думку Миколи Котляра⁴¹, аналогічними злитками користувалися на півдні Русі від кінця XI або початку XII–XIII ст., втім О. Комар⁴² вважає хронологією їхнього вжитку кінець XI – кінець XII або першу половину XIII ст.

Злинок київського типу (іл. 2:5) відкрито також на Звенигородському городищі в Крутилові, в будинку № 13, що може датуватися першою половиною XIII ст.⁴³ Інший (іл. 2:6) натомість віднайдено на Красному в Луцьку⁴⁴. Хімічний аналіз окремих екземплярів київського типу з Михайлівського монастиря в Києві дозволяє припустити, що до їхнього виготовлення вживали срібло з монет «латинського світу». В попередній історіографії домінувала думка про продукування такого типу злитків від середини – другої половини XI до XIII ст.⁴⁵ Однак О. Комар слушно зауважив, що хронологія їхнього побутування все ж обмежується другою

³⁹ Коваль І., Миронюк І. Назв. праця. С. 204–205.

⁴⁰ Прищепа Б. А., Никольченко Ю. М. Літописний Дорогобуж в період Київської Русі. До історії населення Західної Волині в X–XIII ст. Рівне : Державне редакційно-видавниче підприємство, 1996. С. 89–92, 179, іл. 45.

⁴¹ Котляр М. Ф. Про так звані чернігівські гривні срібла // Археологія. 1995. № 2. С. 83–93; Його ж. Монетні гривні за «безмонетної доби» // Грошовий обіг і банківська справа в Україні: минуле і сучасність. Львів, 2005. С. 58, 62.

⁴² Комар А. В. Платежные слитки черниговского типа // Города и вещи средневековой Руси. Археология, история, культура. К 60-летию Николая Андреевича Макарова / ред. П. Г. Гайдуков. Москва ; Вологда : Древности Севера, 2015. С. 539.

⁴³ Русанова И. П., Тимошук Б. О. Указ. соч. С. 46, 57, ил. 57:4.

⁴⁴ Терський С. Лучеськ X–XV ст. Львів : Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2006. С. 188, 190, іл. 162:1.

⁴⁵ Kozubovskiy G. West-European coins and local ingots in Kiev in the 11th–12th centuries // *Moneta mediaevalis. Studia numizmatyczne i historyczne ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Suchodolskiemu w 65. rocznicę urodzin / red. R. Kiersnowski i in. Warszawa : DiG, 2002. S. 253–259; Котляр М. Ф. Монетні гривні за «безмонетної доби». С. 62.*

половиною XII–XIII ст.⁴⁶ При цьому не варто забувати повідомлення А. Цинкаловського⁴⁷ про віднайдення в Черниці неподалік Рівного половини схожого за типом до київського човноподібного злитка, але відлитого з золота.

«Платила»

«Платила» були насамперед предметами грошової оплати, однак не перетворилися на гріш монетарний, і з коштовних металів або ж елементом натурального господарства⁴⁸. Досі не було відомо жодних екземплярів такого роду, хоча в сусідніх землях південно-східної Польщі таких було вдосталь. Так, сокироподібне «платило» IX ст. знайдено в Радимні⁴⁹, натомість схожі на наконечники стріл «платила» другої половини IX – початку X ст. (завдовжки близько 5–8,5 см, завважки близько 10–45 г) – у Терепчи та Сонсядці⁵⁰. Окреслені екземпляри виготовлені з заліза, подовгуваті, в перетині від плоскопрямокутного з одного кінця через дещо квадратний переріз з найбільшою товщиною (на $\frac{2}{3}$ або $\frac{3}{4}$ довжини) до іншого завжди загостреного овального або круглого кінця. Датуються ці предмети IX – початком X ст.⁵¹, але було б

⁴⁶ Комар А. В. Платежные слитки черниговского типа. С. 539; Його ж. До проблеми датування грошових злитків київського типу // Науковий вісник Національного музею історії України. 2016. Вип. 1. Ч. 1. С. 176.

⁴⁷ Cynkałowski A. Op cit. S. 142.

⁴⁸ Adamczyk J. Płacidła w Europie Środkowej i Wschodniej w średniowieczu. Warszawa : Neriton, 2004. S. 26.

⁴⁹ Koperski A. Zespół zabytków archeologicznych z Radymna w zbiorach Muzeum Okręgowego w Przemyślu // Materiały i Studia Muzealne. 1980. R. 3. S. 99, 110.

⁵⁰ Kotowicz P. N. Żelazne grzywny grotopodobne z grodziska wczesnośrednio-wiecznego „Horodna” w Trepczy, pow. Sanok // Materiały i Sprawozdania Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego. 2002. T. 23. S. 221–226; Ginalski J., Glinianowicz M., Kotowicz P. N. Elementy "południowe" w kulturze materialnej mieszkańców Kotliny Sanockiej w IX–X w. // Transkarpackie kontakty kulturowe w okresie laterńskim, rzymskim i wczesnym średniowieczu / red. J. Gancarski, Krosno : Muzeum Podkarpackie w Krośnie, 2013. S. 409, 411–413, ryc. 14, 15:2; Marczak E. Płacidła grotopodobne // Sutiejsk. Gród pogranicza polsko-ruskiego z X–XIII wieku. Studium interdyscyplinarne / red. J. Kalaga. Warszawa ; Pękowice : Profil-Archeo, 2013. S. 52–61.

⁵¹ Adamczyk J. Op. cit. S. 251; Jaworski K. Die Eisenschatzfunde des 9 Jh. von den Burgwällen im Süden Niederschlesiens // Die frühmittelalterliche Elite bei den Völkern des Östlichen Mitteleuropas (mit einem speziellen Blick auf die großmährische Problematik). Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 25 / hrsg. P. Kouřil. Brno : Archeologický ústavu AV ČR, 2005. S. 361, 364–365, Abb 1.

доречно розширити цю хронологію на ціле X ст. Найвірогідніше до «платил», схожих на наконечники стріл, варто віднести предмет, чи радше три, з яких відома ілюстрація лише одного, окреслений як наконечник болта (іл. 2:7), віднайдений на Замчиську (поселення, згодом городище X–XI/XII ст.) в Судовій Вишні⁵². Їхня присутність спонукає переглянути об'ємний археологічний матеріал інших городищ IX–X ст. сучасної Західної України, а насамперед давнього Галича, котрий успішно функціонував у так званому долітописному періоді своєї історії.

*Переклав з польської
Мирослав Волощук (Івано-Франківськ, Україна)*

Radoslaw Liwoch (Krakow, Poland)
**Notes on early medieval money from Halych
and other regions in western Ukraine**

The article presents the issue of monetary money, ingots of precious metals and commodity money (arrowhead-like iron bars) from Halych and other places of western Ukraine in the period from 6th to 13th century.

Keywords: *Halych, western Ukraine, early Middle Ages, coins, ingots of precious metals, commodity money (arrowhead-like iron bars).*

⁵² Ратич О. Результати досліджень древньоруського городища в м. Судова Вишня, Львівської області, в 1957–1959 рр. // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. 1962. Т. 4. С. 113, 116, 119, таб. III: 9.

1

2

3

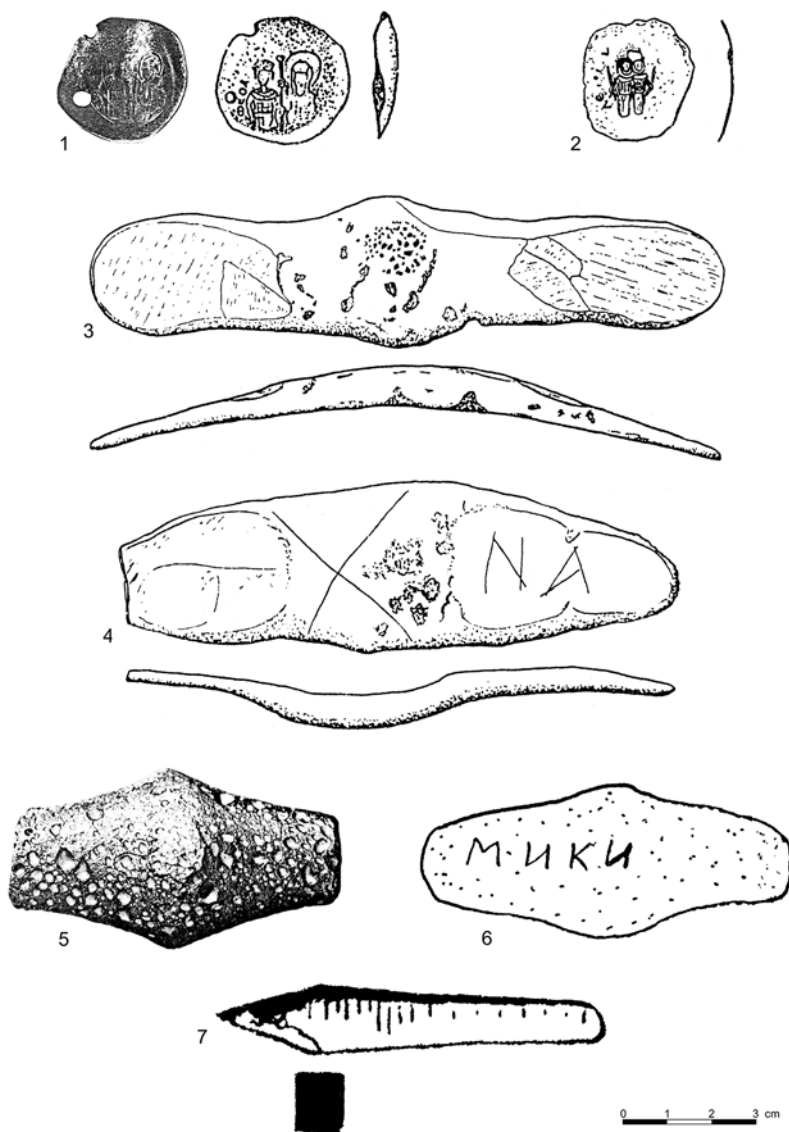
4

5

*Ил. 1.1 – скарб із Крилоса; 2 – солід Іраклія I (610–641) з околиць Раківця;
3 – histamenon Михайла VII (1071–1078) із Залуча; 4 – монети Никифора III
(1078–1081) з околиць Галича; 5 – частина скарбу з Крилоса
(1 – за Михайлом Фіголем; 2–5 – за Ігорем Ковалем та Іваном Миронюком)*

Ил. 2. 1–2 – монети з Крутилова; 3–4 – злитки з Дорогобужа;
 5 – зливok з Крутилова; 6 – зливok з Луцька-Красного; 7 – «платило»
 із Судової Вишні (1–2 – за Іриною Русановою, Борисом Тимощуком та Мариною
 Ягодинською; 3–4 – за Богданом Прищепю та Юзефом Нікольченком;
 5 – за І. Русановою і Б. Тимощуком; 6 – за Святославом Терським;
 7 – за Олексієм Ратичем)